

P.P. 1-2
 10/11/1940
 Kuntshetshelwe kwa Khosi dya ha
 Ramabulana na vhalaba vha
 tshi bwa vhubalanga. H/p. (6/3)
 Succession of Tenda and Tsurba
 Chiefs

Khosi dya vha ha Ramabulana na vhalaba
 dya bebelwa. Musadzi munwe na munwe a
 bebaho, ha kosau ffi u bibe Khosi naho o
 dgeva phanda ha tsho.

Khosi dya vha dya bebiwa nga khulomo dya
 vha-matgadzi kana khulomo dya bwa ha
 Mune wavo. Magota mavheli kana mavaru
 o fanela u ditha mafhungo hayo. A zwi'itwi
 nga lufeno lwa Khosi mune wavo. Vhosi
 ha Venda vhu ya bebelwa ngoho.

Khosi naho i nga dya vhaadzi shanghi
 Arali a sathu u dya wa lushakani lwa
 havo, a hu yather u vha na Khosi. Mudini
 ndi apha hu vhovalaho uri vha ha Thothela
 vha dzeana, vha ha Khoti-muhulu na vha-
 ha Khoti-munene, uri vha vha vhuba
 Khosi ya matshelo. Hu vhalwa matsho
 na hone kha bezwo a se khulomo gha dya.

Ndi apha hu ffiho muthu u bebelwa muthu.
 Zwiwo vhalaba na vha ha Ramabulana
 nthani ha mafhungo haya vha vha vha.
 vhubuma-kuma.

Kuno mutsinda ndi musu a sa tendelwi
 u vera na u amba zwa ku-vhethelwe kwa
 Khosi. Ngawo shova vha sa tendelwi u
 ditha wu niwana wa Khoti-muhulu u dya wa
 Khoti-munene kana munwe a u tsini-
 tsinisa ha lushaka lwa havo.

Kuno ndi musu i tshila tshi shovisa u
 amba uri o dya khaladzi yawe. Vha tshi
 tshi ita izwo, ndi musu hu tshi vha fiwa
 tshivhindi tshi vhi vhi tsha mbudzi. Zwiwo
 nga benefho ndi musu i ndavha ya musu

shedzi na sha ndiheryabo musanda uga mubyo.

Zwino avali i muthu a re na maanda u
shyane ha thuhosi, ndi matkadzi wadzo.
zwino avali matkadzi a siho nga zwinwe
zwinthunja ndi musa sha tohi thumbelela
are taini ure a de a she tau thangi ya
matohelo. Kuno avali i boyu a thumbelelwalo
u sha matkadzi wadzo, ndi musa a tohi
dithiwa sha khotai-munene na magota wi
matkadzi wadzo nkhoyn. A ndioha sha-
ha nda ha shane sha hone, wi matohelo
sa dotha na mufiri-ghiri sha tohi oha
khosi.

Zwino na hone ndi musa khosi isa
ndi lauli ngoko kha hezwo.

Zwino avali i gwisiwana kana shatu
sha shango, ndi musa khosi sha tohi do
i diha nga udila hezi.

Kiwana ine a dotha khosi ndi musa
a sa dzuli mudini wa musanda. O
dzula unda, o jnela u thuphea nga
tikhur na u shaya zwothe-zwothe. Panelo
ywe ndi u di. Sunela nga ethe a sa thuri nga
muthu. Shedzi musiwana a ndi babe a nga ndi
muthusa tohipirioni zwi sa dithiwi nga
Mune wawel. Ndi musa i fuzgo kestone,
wi matohelo ~~de de dotha~~ a de a dihe ku
thusele kwashango. Ndi musa i tohi koto tohi-
nive toha zwo. Vha kale sha ri khosi a
dzuli mudini zwi a ila ngoko. Naa
sha ambani nga hezwi. Vha amba uri
niwana a do do shako khosi ha juni
u dzula mudini, sha nga do mu shanga.
sha-sadzi shanise sha mu vhalaha.

Mmea khosi na ene khosi ya mathe-

K44/1

Tshelo, ndi musisi oha tshi shengela nga maanda, oha tsheni vha uwe na vha fumaka-dzi oha tshelo tshi la ma pfaa. Muni wovho a tshi oha tshona a tshi oha pfa mare, ngoho. Vhamwe oha mubeba khosi u dzula u tshola kana u oshala nga tshola mlengheni yawe. Ndi uri a tshi shaya matunda mlengheni. Khamsi a tshi shonala nga Ngoma tshoni fhedzi.

Zwino avoli i khosi yo thomaho ya di dzetshela vhamwe ohasadzi i si oha oshosini, ndi musisi oshosi ha hone vhu tshi farwa nga khosi-munene u switela niwana a tshi hula a shwa dza tshi dzulone tshawe nga mlayo wa vhuhu. Kuno ndi musisi u sa dali u shangisana ka bezwo. Zwino avoli hu songo wanala niwana wa musika hone, ndi musisi makhadzi a tshi oha niwana wa tshenge, zwino a rola mat niwana wa nnda. Khulu oha makhadzi wadzo, u si niwana koyo, a dshane ha do beba khosi ya matshelo ngani o fanela u dza mutlu nga khosomo dza makhadzi yawe ya nnda khulwane. Ndi hone khosomo dzo dshane u shumba nnda ya oshosini. Ndi milayo ya hone kay kaji ngoho.

Avoli i ohaa kava oha daloko u shangisana, ndi musisi zwi sa bvi aho. Ndi musisi zwi tshi boha hafa. Ndi uri khosi yo vha i tshi ri i tshi dzama, ya dzama khamsi i tshi funesa muniwe musadzi nga maanda, lufano ha hone lu tshi tow shonala na nnda sha vhuhu, zwino ohatshu keneho shambo ndiri niwana yawe ndi khosi zwino.

ya matshelo. Zwiwa henyfo avali makhadzi
a vha khosi hu dzi adala u vha na
u vhangisana. Udi yone ndila i bwalu-
mbulayano.

Ku thotshelwe kwa khosi ngo-khu:

1. Khosi ya dzama u ghedzwa tshingisa
tshu nga itaho minwe mutanu na mutshini kana
rivaha othe. Thedzi rivaha wothu u itwa
ghala ho dzekwaho tshu dele. Avali hu na
manunuwu kana djimbelalo khosi ya tshanya
u vheva nga vho makhadzi u tshela mshango.

2. Vho-khosi munene na vho makhadzi ndi
vhone vha vesaho ngatshesho vha tsho tsho vha
vha khadzi tshiphivini nga nda ha shesiwana
na magota a sena fanelo. Zwiwa avali vho
vha ngatshesho vha tendelana hu divhisa
magota mahlwane, nga muraho agho shango tsho.

3. Mafu Malayo wa vha Venda na Chalamba
u i phi la makhadzi a ho fufuwa na khosi.
A fha ^{hu} na nqulanda i tshu kunda vha thidza
makhadzi wadzo ngatho, u da u hatula.

4. Makhadzi o fanela u tshela mitala ya dzi
khosono kana dzawe kana dya khosi yawe. ndi
afher huwe hu fihlo. Khosono nkhosi ya khosi
i mila masambini manghi adzo malalo. Nga
tshelaba. Nombi ya baba wangu ino miza zose!
ndi wone wone mulayo wa khosono.

5. ~~the~~ Munwe mulayo vhotha vha tshu: Vhuhosi
ha sa vheva nga makhadzi vhu ya ghuha sa
phunga ya matsheloni. Vhine vhoi ^{vhu} nga ku-
bunla kwa mu na kanwe.

6. Avali hu tshu vheva ha khosi mhulu
khosi-munene ndi eve tshu tshelalaho
makhadzi u doko vho divhisa shango
ha kumelwa na u lidzwa mifhulu.

nga mosebela ha kuvhanganywa thana othothe
tha oswa nga di Panelo ogotho. ngoapha zwofanile
ngabo.

Arali i ka Khotai-munene na hone bu di
a vhea makhadzi mubhwanane, zwiwo wa ha
Khotai-mubuku a dadzisa maiffi a ene makhadzi
vho-Khotai-munene vha kona u totelela. a re
Khotai-mubuku a tote hone a zwi dine. ndi ene
a ambako na u lugisa zwothe-zwothe. U
nga vha toti tshi ri ~~the~~ mukomana wa muthu
vdi Khotsea muthu.

Ndi yone milaw rui-huhwane ya
va Venda na vhalamba. zwiwo muthu a
boaho kana kana a pamuwaho kha ndila
heyo na ho i Khosi, vdi musi hu tshi fii
"O bova mulo!"

Zwiwo arali i misimo ya namusi
vha hahur a hu dihuvi ku vhetelwe kwa hone
nga nthane ya vhatshu vha Tshena ngobo.

Vhatshu vha Tshena vho vha vho fanela u di
pfunza milayo ya vhatshu vhatshu heyo i re ofha
nthu. Muthu a tshi di funza zwa vhatshu
vhatshu, o fanela u tanga u diha uwi nwanana
a ri khosi ha wani luffumo hwa Khotai-~~vho~~
yawu a sathu vha khosi. U tshela nga u thupha
ha wani zwothardi. Haho Khotai awe a tshi
mu nea, u mu nea tshuphira. vha sa zwi thoni
ka dzuli mudimu wa musanda. u di fhetelwa
Kule-Kule, u di a de a di funze vhatshu na ku
tshilele kwa vhatshu ngobo. Arali vhatshu vha tshi
mu kumela, khosi awe wa Simyurwa ngozwo.
Ndi nivala tiko ya haturu ya Kale na Kale.
Na hone ndi na ndi honyana ye nda ihona.
Arali, ndi tshi tendelela u amba zwo nda thona
nga matolo matolo na u amba na khosi khuhwane

Age muno Venda, ndi nga ndi amba. Ndi humbela u amba maffingana uaho kamusi zwi nga dia.

Thegei ndi funa u sumba nditaya milayo leyo.

Tsha Thoma ndo vhora nga vho George Mphethu nda sala. o vha o songo dzula hayane. ndi musu e Stangone. a tendelaka, a da pfungoni, o dzula thovhani nga u gherwa nga makhuwa a tshi ri a do mu funza. ngoho a thupha nga maanda. Pa pfa shutingu ngoho. mune wawe ave a thi na mulandu naye.

Namusu ndi ene khosi ya Venda. ngoho zwo vha zwi tshi thaisa nga maanda. vha kalaha shere ka nne, ndi ene a dovhaho khosi, ngoho ndi ene.

Zwathwibili: zwone ndo tou amba na mune vha ne Senthumle. ari nga Tsha hashu. mwana a dovhaho khosi a dzule hayane. ka lone u ditwa nga vho matladzi. nda ri ka ene. zwi u tshi vha tshi mludza nga zwa u toda u vhuba hwa 'ka do piet' nga lekhuwa, khefha vha sa mii - isi Bolasini yoho a dzula lone. Vha^{re} arali a tshi do vha ene khosi ya matshelo o fanela u di funza zwa mapolasi a de ka lone u do hatulela shathu. ndi sambu vha ka di dzuma tshikolo phano Zamano. vho^{vha} vha tshiri a ngu do di ludza na u seka ndila ya hashu. ngoho u huna mwana o tsenyolo vhu nga ene Piet' ka vhana vha ha Senthumle. ndi one mafungo ro fanelalo u di^{vhu} tshela a ku vhatshelwe ka mahosi a Venda. u vholo shathu ndi u pfa nungo.

Mahosi a namusi amangadza na u akhamadza vhatu nga ku khethele kwa mahosi a matshelo. Muthu u tou ri nga u di fanela ndi yo nwalisa khosi ka vhatu vha. bhena uri i dovha khosi ya matshelo vho matladzi na vho khosi-munene vha sa zwicki. Ndi u tshela ndila ya vhatu ha tshi hahashu. khosi dya vhatu vhatshena dzo fanela u dovha uri khosi ndi muthu na ene.

a-nga dzi boa ndilane ya mulayo a mwalisa nwanwa
a si ene nga u funana na'meanwame -awe fudzi.
Lufuno lu swingisa mato na dzi ppanolo dza mishi.
Ke nga humbula Samcon na musadzi. na ku vhetshelwe
ka Solomon nako mudjimu wo va ngomw.

Huno bhungo fwise lehulu, lidanya li ne re sathu
le vhorisisa ri-ne vha pfunzo ndi lau ri: Khosi
ya tota hashu nako yo ndi funza inga si
boe ndilane ya vha -kale. nga maanda -maanda
awali vha kalaka vha kale vha songo di funza
vha tshetshone. Vha do di vha bohela kale.
Vha ri: Janzu leswa li khatha nga le lala.
Nwana wa Mbecha ha hangwi mukurwa.

Khosi dya tsha hashu ndi musu namusi
dya fanela u fana funzwa, nan funzwa
milau ya tshithu tota ri-ne b vhatshu.

Vhatshu vhanghi vha ri ri tota tshi-khwa
tshi hahatshu a ri tshi tota, ndi u xela.
Ndila kwayo a ri nga e wani zwone.

Vha kale vho ri: Mwalisa wa Kholomo u
boa nadzo dangani. ndi uri a do
shona i tudzaho na i sa tudzi musu e
malisori.

Ndi yone milayo ye nda ligedza u totisisa
kha vhatshu na zwe nda zwi ppana ndevhe
dzanga na u zwi shona. Huno henzha lu na
murevo khamusi tohaga tshi nori: wa le kutu-
na u na thoni u do le lala na nama.
ndi zwe zwe nda ita.

Vhokosi lu vhatshu vhatshu vhu tohimbila
nga vho mathadzi, huno a boaho ndilani
ijo ndi hone u xela na u boa mulo.
Khosi dya vhatshu vha tshena a dzi sedza - sedzise
milau ya ku vhetshelwe ka malosi.

ndi nne.

Maemo M. Motenda.